

expulsar dimonis i curar cecs i muts ho feia gràcies a Βεελζεβούλ, príncep dels dimonis, que per tant pot expulsar-ne quan li convé; se sol explicar que *zebul* significava 'fermer' en aquella llengua; i que, en reminiscència d'això, els Evangelistes i la Itàlia canviaren *-zebul* en *-zebul* en el nom de Belzebú, però que Sant Jeroni, en la Vulgata, tornà a la forma de l'Antic Testament (notes dels PP. Lagrange, Carreres i Lloverça, *Syn.*, § 164). — 5 En tot cas no sembla que ningú hi pogués oposar el canvi de *r* en *b*: veg. els casos on el constata Mitxelena (*Fon. Hi. Vca.*, 65), i cf. ll. *vg. *TOCCATU > ukitu/honkitu* (TOCAR). — 6 Igual a l'ed. de 1938, *Rims* 11, 283.

TAVEGA, de l'àr. *tábaqa* 'presó subterrània', derivat de *tábaqa* 'tancar, tapar'. □ 1.ª doc.: S. XI, *Usatge*.

«Si vero fuerit captus, et in ferris vel in ESCASSA [add. a 111, 506b3] missus, per mediam mortem sit emendatus; requisitus et caesus, vel vulneratus, sive in *tàvega* missus, vel per redemptionem distractus, sit per mortem emendatus», *Usatge*, 2; en la trad. catalana del S. XIII: «---; si és request, batut, nafrat e mès en *tàvega*, o destret per redempçó, sia esmenat per mort» (*NCl.*, 56);¹ «si amplius erit retentus in *escassa* sive in ferris, vel in *tàvega* missus, vel in quocumque vinculo, aut custodia, detentus ---», *Usatge* 9.

Als *CosíTort.*: «En la Çuda ha tres presons: ço és a saber, la *t(r)àvega*, en què hom met aquels qui deven ésser jutjats a mort o a truncació, o a taylament o pèrdo a membre; la segona presó és sobre la *tàvega*, en què deven ésser o estar aquels rriminosos qui, per coltell treyt, o per comanda o per altres crims e injúries, deven ésser punits en diners; la terça presó és per tot lo castell, dins les portes de la Çuda ---» (*Ol.*, 22.3).

La *tàvega* era, doncs, una masmorra subterrània dins la fortalesa de Tortosa —la Suda—, sobre la *tàvega* serien celles tancades, a ras de terra, al damunt d'on hi havia la *tàvega*: «Lo Veguer deu-lo metre dins clau, sobre la casa de la *tàvega*, e deu aquí estar si fermança no dóna, tro al dia de Cort que respona» (23); «aquell qui comanda reeb d'altre, e com li serà demanada no la volrà redre --- deu ésser pres e mès en presó, dins clau, sobre la *tàvega*» (190); en fi la *tàvega* també servia per forçar a ultrança: «si no aurà què li dó --- estia tant pres dins la *tàvega*, tro aja pagat ço que li serà jutjat»; que tanmateix no era una deshonra irreparable: «si algun hom serà mès en *tàvega* o en ferres o en altra presó, per juhii o sense juhii, per alguna mala feyta de què hom lo repté, o l'ajen en sospita, infamis no és» (367, 76). També en les Consuetuds de la Diòcesi de Girona: «quilibet potest capere rusticum suum --- et tenere captum sub tina, vel in *tàvega* vel in ferris vel in biga» (Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, p. 96).

Així mateix en el Ross.: n'hi havia una en el soterrani del castell reial a Vinça: «vel se immiseret in domo inferiori Domus regie de Vinciano, vocate *tavegua*» a. 1356 (D. 616) i en docs. de 1393, 1396 i 1415

(*InuLC*); i en viles diverses dins el Princ.: «estiga 20 dies en la *tàvega* dejunant pan e aygua», StCeloni a. 1370 (*BABL* XII, 127); «sots ban --- de sinc sous, los quals, si no-ls --- estigue en la *tàvega* per dos dies enits», Solsona a. 1434 (*BABL* XI, 334).

També literàriament: de les temptacions que les monges posen: «de molts, un fuig, / mas infinits / són, qui sos dits / volenter ohen: / tals, prest se clohen en llur exàvega; / qui en llur *tàvega* / mal punt és pres / may per jamés / ne pot exir», JRoig (*Spill*, 5914). Victima de la ferocitat dels reis intrusos castellans, conta el presoner de Xàtiva: «jo stave tostemp, nit y dia, engrillonat dins una torra fosca e subterrànea --- lo catlà, com un ca rabiós, entrà a dins la *tàvague* hon jo stave ---», *Fi del Comte d'Urgell* (*NCl.*, 75); StVicentF, *Serm.* I, 126.2 (veg. *TOCAR el sol*), i en algun altre passatge: «hun scuder li ha feyt algun desplaer, e-l mane metre en alguna *tàvega*, que no pot parlar ab negú» (*Vocab.* Schib).

Recollit per lèxics, des del *Torc.* d'Aversó (142.2) i JnEsteve: «lo loc o *tàvega* on estan los sclaus tanquats e ligats: 'ergastulum» (*LiEleg.* k-6-6.8f.). Més cites en el *DAG*.

Com ja vaig indicar en el BDC xxiv, 67 (= *EntreDL* III, 154, aproximadament ja Moll, *AORBB* III, 71), es tracta d'un derivat de l'arrel àrabiqa *tbaq* 'cobrir, tapar', molt productiva, registrada pels lexicògrafs més antics, usada per escriptors clàssics (gloss. de Harder-Armez), i ja amb derivats en la llengua corànica; veg-ne d'altres a *TABAC* II i a *TABUCO*, *DCEC/DECH*. En concret *tábaq* ja apareix com «prison souterraine» en Ibn-Khaldun i en Ibn-al-Khatib (*Dozy, Suppl.* II, 24), i el femení *tábaqa* n'és el nom d'unitat, que també tingué significats anàlegs: 'pis' (Baist, *RFGn.* IV, 411), avui 'cambra, habitació' a Egipte, i el geògraf d'Al-Andalus Said ben Ahmed l'usa en el sentit de 'galeria', en plural *At-tábaqât*, com a títol del seu llibre (anallitzat per Simonet, *Descr. del R. de Granada por los autores árabes*, p. 6).

Devia ser un mot àrabi més usat en el futur territori de llengua catalana i cua granadina, que en el cast. o portuguès, vist que no s'ha transmès a aquestes llengües, però encara en tenim altres testimonis indirectes d'atrelament antic en el nostre; a Conflent es devia usar com a nom de les grans gavetes obertes en el sòl pels mestres d'obres: «una *tàvega* d'amorterar calç» en un doc. de Jóc de 1393 (*InuLC*, s. v. *amorterar*); en el Maestrat devien aplicar-lo els moros a grans coves naturals que ells o llurs antecessors proto-històrics pogueren usar com a presó: a la Valltorta, terme d'Albocàsser, ja a la ratlla de Tírig, el paratge on hi ha la «Cova dels Cavalls» i altres diversos forats, porta el nom de *Les Tábiges* (1961).

¹ És molt semblant que s'hagi de llegir *tàvege* o *-ga* en un doc. del S. XII de Segarra, en un indret de lletres esborradisses (on Pujol, *DocVgÜrg.*, 68 ha cregut percebre-hi *toutge* però reconeixent que les quatre primeres lletres són molt dubtoses): «(ten)-gren-lo tres dies pres en la *tàvege* e agren-ne ---» (una quantitat en rescat). El context ens hi con-